

ZDROJE

Hall, James: *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*. Mladá Fronta, Praha 1991.
 Hrdličková, Věna: *Rostlina jako symbol v čínské a japonské kultuře*. Grada, Praha 2010, ISBN 978-247-1985-6.
The Mustard seed Garden, Manual of Painting. Přeložila a editovala Mai-mai Sze. Princeton University Press, New Jersey 1977.
 Šimková, Gabriela a Perout, Evžen: *Manuál ze zahrady Hořčičného semínka*. In: *Česká arteterapie*, 8/2005, ISSN 1214-4460, s. 22-27.

Sbírka orientálního umění Národní galerie v Praze, palác Kinských,
 Staroměstské nám. 12, 110 15 Praha 1.

NÁMĚT A TEXT: Gabriela Šimková. GRAFICKÁ ÚPRAVA: Zuzana Sommernitzová.

COPYRIGHT: Lektorské oddělení Sbírkového oddělení orientálního umění Národní galerie v Praze,
 Expozice Umění Starého světa, Umění Asie.

INFORMACE A REZERVACE: www.ngprague.cz, e-mail: asiaedu@ngprague.cz
 nebo na telefonu se záznamníkem: +420 222 315 205.

**LEKTORSKÉ ODDĚLENÍ SBÍRKOVÉHO ODDĚLENÍ ORIENTÁLNÍHO UMĚNÍ
 NÁRODNÍ GALERIE V PRAZE SE TĚŠÍ NA SETKÁNÍ S VÁMI
 PŘI NĚKTERÉM ZE SVÝCH POŘADŮ V PALÁCI KINSKÝCH.**

Patnáct podob chryzantém

K podzimním návštěvám expozic a také k oslavě japonského sezónního svátku chryzantém 菊の節句 *Kiku no sekku* nebo také 重陽の節句 *Čójó no sekku* jsme pro vás připravili květinovou cestu. Vybraná díla i řadu dalších uměleckých pokladů Japonska a Číny najdete v expozici Umění Asie v prvním patře paláce Kinských.

Tento závěsný svitek od malíře Li Kche-žana vystihuje oblibu podzimního pozorování chryzantém. I název díla zní poeticky: Básník Tchao Jüan-ming u Východního plůtku. Dílo nese **pečetě**: 1. Kche-žan, 2. Stará slova musí pryč (Čchen jen wu čchi), **signaturu**: Kche-žan namaloval básníka Tchao Juan-minga a **nápis**: Utrhl jsem chryzantému u východního plůtku, v dálce zahlédl Jižní hory.

K tématu básníka Tchao Jüan-minga a jeho oblíbených chryzantém se váží verše malíře, kaligrafa, básníka a řezbáře pečeti Čchi Paj-š'ie:

Zastavení u plůtku s houštinou chryzantém

*Západní vítr mi rukávy nadouvá a já sám samotinký
bloumám sem a tam,
stanu u plůtku podzimem vonícího, kol kolem tráva leží,
jiním zkroutěná.
Přišlo mi k smíchu: Δ kdyby proslulý básník chryzantém
svůj hřbet nahrbil,
chryzantémy by stejně kvetly podzimem jako za stara,
odjakživa po svém.*

A našli jsme ještě pěkný úryvek básně z Tchao Jüan-mingovy sbírky *Návraty*:

Pití vína (úryvek z básně)

*Chryzantém kořť má na podzim překrásné barvy,
smáčené rosou teď trhám je v záhoně svém.
Plavím je ve víně, jež dává výhost všem smutkům,
vzdatu je od tužby, již k světu připoután jsem.
 Δ když tu upíjím sám ze své perlivé číše,
vypiji jednu, a druhou si dolévám rád.
Slunce už zapadá, vše živé klade se k spánku,
zpěvačí ptáci se vracejí do lesů spát.
Pod loubím východním hořdám si pyšně v ten čas,
tohoto života načas jsem dosáhl zas.*

Chryzantéma

patří na Dálném východě k oblíbeným květinám jak pro svůj půvab, tak pro rozmanitost tvarů a barev. Obdivují ji básníci, malíři, keramici, řezbáři, tkalci, mistři laků a kovů a my s nimi. Chryzantéma inspiruje nejen svou krásou, ale i bohatou škálou významů. Se skrytými významy této „růže východu“ vás seznámíme. Chryzantéma patří společně s bambusem, orchidejí a slivoní ke „čtveřici urozených“, která představuje čestnost, oddanost a věrné přátelství.

Číňané ji zřejmě pěstovali již v 6. století jako léčivku. Později se stala nepostradatelnou součástí taoistického elixíru nesmrtelnosti a symbolem dlouhověkosti. Pro čínské literáty představovala symbol dobrovolně zvoleného života v ústraní. Přinášela tiché potěšení básníkům a malířům, kteří upřednostnili tvorbu v přírodě před úřednickou kariérou. S chryzantémou je spojena představa života naplněná prostou radostí a vědomím, že lidská existence je pomíjivá.

V Číně pokládají za posvátné nejen květy, ale i jejich zobrazení, která často najdeme ve svatyních. Čínská legenda vypráví o potůčku s břehy zarostlými chryzantémami. Kdo ho najde a napije se z jeho vody, bude žít sto let. Číňané i Japonci vyrábějí čaje, víno a saláty z okvětních lístků chryzantém.

Chryzantéma je také pyšná květina podzimu, která propůjčuje půvab čínským a japonským zahradám v době, kdy se příroda ukládá k spánku. Je křehká i silná zároveň, a proto ji doprovázejí často protichůdné atributy. Svou vitalitou, jíž jako poslední květina vzdoruje v nastávající zimě náhlým mrazům, je člověku vzorem důstojnosti a klidu obdobně jako velehory.

Číňané s chryzantémou spojují představu motýla anebo ptáka fénixe. Spolu s nimi vyjadřuje přání dlouhého života. S tímto posláním je spojen čínský výraz *ťü* (chryzantéma), který zní stejně jako slovo prodlévat čili žít dlouho. Je možné, že kadeřavé okvětní lístky byly předlohou pro složitou podobu znaku *šou*, který značí dlouhý život. Ve spojení s luční kobylkou vyjadřovala chryzantéma přání úspěšného setrvání v úřadě, zatímco ve společnosti devíti křepelek přináší do domu harmonii pro všechny generace, které v něm pospolu žijí.

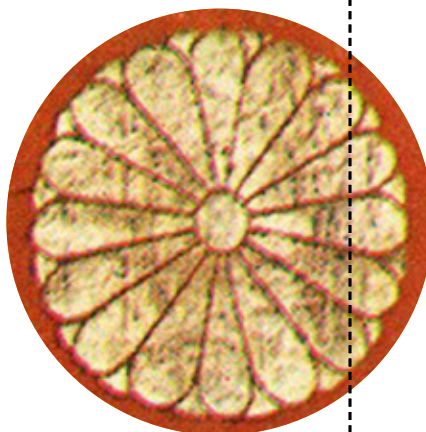
Do Japonska se chryzantémy dostaly v 8. století z Číny. Pro Japonce je tato květina symbolem lidské dokonalosti. Odrůda žluté chryzantémy zvaná *hironiši* s šestnácti okvětními, paprskovitě rozmístěnými lístky, se stala symbolem slunce, květinou císaře a jeho trůnu, je emblémem *monšó* japonských císařů. Dodnes se v Japonsku udílí státní Řád chryzantémy.

V Číně a zejména v Japonsku se festival chryzantém, který bývá také označován jako svátek dvou devítek, slaví devátý den devátého měsíce lunárního roku.

Rok co rok se v Japonsku, Číně a Koreji pořádají v září velmi populární výstavy a soutěže o nejnádhernější květinu a přehlídky aranžování chryzantém. Součástí svátku je i festival chryzantémových panenek. Hliněné figury v životní velikosti jsou oděny do šatů aranžovaných z květů chryzantém.

Chryzantémy, jak při naší výpravě shledáte, inspirovaly čínské i japonské řemeslníky k vytváření ornamentů, jejichž hlavní součástí jsou květy **stylizované** do různých tvarů. Tyto dekorativní motivy jistě brzo rozpoznáte a určíte, přestože jsou součástí složité ornamentální kompozice s mnoha vizuálními rébusy a mnohdy pokrývají celou plochu díla, jako by byla „zrozena k dekoru“.

Když se řekne chryzantéma...

U nás tyto květiny tradičně spojujeme se svátkem Dušiček, při němž chryzantémami zdobíme hroby. I když se představa o tom, že chryzantéma není jen smuteční květina vytrácí jen pozvolna, její popularita v moderních zahradách stoupá. Slovo chryzantéma pochází z řečtiny a znamená zlatý květ.

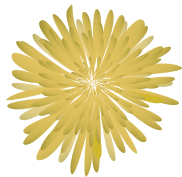
Přečtěte si půvabnou povídku Karla Čapka *Modrá chryzantéma*. Najdete ji v knize *Věčné dobrodružství*. Vypráví o Kláře...

Joe Hloucha roku 1919 vydal román, inspirovaný Pierrem Lotim. Líčí v něm soužití s japonskou dívkou jménem Tama. Román nese název *Moje „Paní Chrysanthema“*.

Sice dlouhý, avšak zajímavý je čínský velkofilm *Kletba zlatého květu*, který se před pár lety ucházel o Oscara. Námětem Čang I-mouova filmu je verš z básně *Chryzantéma*: „...a celé hlavní město bude pokryto zlatou zbrojí.“ Jde o odkaz k vůdci rolnického povstání, Chuang Čchaovi (?-844), který učinil žlutou chryzantému symbolem vzpoury a nazval ji „svou květinou“, která rozkvétá, když ostatní uvadají, a sliboval, že až zvítězí, dopřeje chryzantémám lepší osud, než aby byly jen květinou podzimu... Kritička Mirka Spáčilová film před léty neoznačila jako propadák. DVD slibuje exotickou podívanou...

1. patro

SCHODIŠTĚ

**Párové palácové vázy
s motivem květin a ptáků,**
Čína, 18. století, kov, email cloisonné, Vu 91

JAPONSKÉ DEKORATIVNÍ UMĚNÍ

SÁL 13

**Železná
prolamovaná záštita
ve tvaru chryzantémy,**
Vu 3878, vitrína 1, č. 6

ČÍNSKÉ DEKORATIVNÍ UMĚNÍ

SÁL 14

**Krabice ve tvaru
chryzantémy,** Vu 4066, velká
vitrína vpravo, dno, č. 7

Dvě čtyřboké vázy,
Vu 2617 a Vu 2641, velká
vitrína vlevo, dno, č. 6

JAPONSKÁ KERAMIKA A KOVY

SÁL 15

**Zásobnice s figurkou
lvíčka na víku a nepravidelným
brokátovým dekorem,**
Vu 2295, podium, č. 4

**Mísa s motivem
pivoněk a pávů (též
chryzantém),**
Vu 2685, na zdi, č. 5

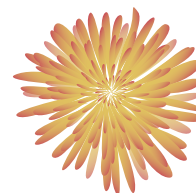
**Miska s motivem
rodového znaku,**
Vu 3957, vitrína 2 – Modrobílý
porcelán, při vstupu do sálu vlevo

Kojící žena s chlapcem,
Vu 4206, vitrína 1 při vstupu
do sálu vpravo, č. 5

**Krasavice v plášti
zdobeném květy bodláčí,**
vitrína 5 – Japonský barevný porcelán
s figurálními motivy, Vu 4201, č. 4

**Dóza
na práškový
čaj s květinovými
medailony,**
Vu 664, vitrína 7 – Pozdní
japonská exportní
keramika, č. 11

**Dóza s víkem s květy
pivoněk a chryzantém a motýlů
na zelenomodrém třpytivém pozadí,**
Vu 4096, vitrína 8 – Japonské umění kovu, č. 4

ČÍNSKÁ KERAMIKA

SÁL 16

Podhlavník,

Vu 2896, velká vitrína zprava
druhá, č. 4

ČÍNSKÁ MALBA A KALIGRAFIE

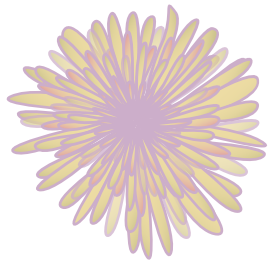
SÁL 17

Chryzantémy,

Cch'-si, 1882, tuš, barvy
na papíře, Vm 1812

Pan Tchao obdivuje chryzantémy,

Žen Po-nien – připsáno, konec 19. století,
tuš, barvy na papíře, Vm 5856

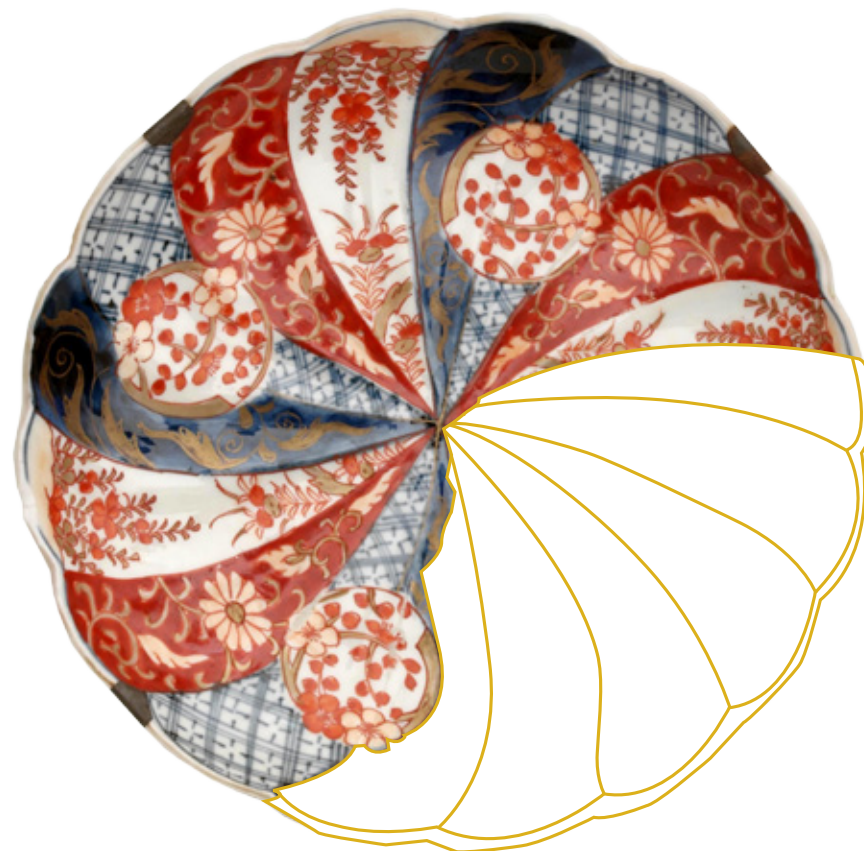
2. patro

ATELIÉR / místo k odpočinku a výtvarným hrátkám

SÁL 21

Putování za chryzantémami končí v Ateliéru výtvarným zadáním.

Výtvarná etuda v Ateliéru nebo na doma

Při přípravě expozic se někdy setkáváme i s poškozenými předměty. V soudobé praxi restaurátoři většinou část doplní materiálem, který je odstranitelný a dobře rozeznatelný od původního. Tvůj úkol je pokračovat v jejich práci. Na míse již bylo modelováním vyplněno poškozené místo. Nyní je třeba napodobit dekor na chybějících místech – nejdříve kresbou a pak tuto plochu vykolorovat.

Jak na to ?

V Manuálu Zahrada hořčičného semínka je chryzantémě věnována samostatná kapitola, v jejímž závěru jsou shrnuty důležité poznatky k tvorbě. Jsou zde popsány chyby, které při malování chryzantém můžeme udělat: „**Květů málo, mnoho listů. Slabý stvol, silné větévky. Nepevné květy. Okvětní plátky bez stopek. Štětec chabý, barvy matné...**“